

A tudományos műhelyek és az együttműködés lehetőségei

Lapunk korábbi számaiban tudósítottunk arról a tudományos tanácskozásról, amelyen — a SZOTE KISZ-bizottságának szervezésében — a város tudományos műhelyeinek fiatal kutatói ismerkedni kezdtek egymás tudományos munkájával. Úgy gondoltuk, nem lesz haszontalan, ha az egyes intézményekre vonatkozóan fölterképezzük azokat a lehetőségeket, amelyek a tudományos kooperáció területén fennállnak.

Az orvosegyetemen dr. Mojzes Lászlóval, az OD KISZ Fialat Diplomások Munkacsoportjának vezetőjével és dr. Bodor Tiborral, az OD KISZ-titkárával beszélgettem ezekről a lehetőségekről.

— Ha egy fiatal diplomás bekerül a SZOTE valamelyik intézetébe, módja van-e rögtön bekapcsolódni valamilyen kutatásba?

— Arra kezdetben minélis lehetőség van — mondja Mojzes László —, hogy önálló tudományos kutatást végezzen. Erre rendszerint a szakvizsga megszerzése után kerülhet sor, vagyis 4–5 évvel az egyetem elvégzése követően. A műhelymunkába természetesen addig is bekapcsolódhat, ami elősegítheti a különböző metodikák elsajátítását, a műszerkezelés begyakorlását.

— A szakvizsgát követően milyen konkrét lehetőségei vannak a kooperáció terén?

— Elsőként kell említeni az SZBK által minden évben megrendezésre kerülő Fialat Kutatók Nemzetközi Szemináriumát, ahol angol nyelven képzés folyik a világ számos országából érkezett fiatal kutatók részére. Itt két lehetőség áll egy fiatal kutató előtt: vagy az SZBK által előre meghirdetett témára jelentkezik, vagy visz magával egy saját témát, amit ezen a szemináriumon kidolgoz. Ezen a szemináriumon egyébként a SZOTE-ről általában évente 4–6 fiatal kutató vesz részt. Előnye az, hogy bár meghatározott időre szóló képzésről van szó, a képzés befejezése után is fenntartható a munkakapcsolat.

Másodjára a belföldi tanulmányutak rendszere említhető. Erre pályázni kell, a pályázatokat az egyes tudományos rektorhelyettes bírálja el. E rendszeren belül szabadon választott témák kidolgozására is sor kerülhet, gyakorlatilag az ország bármely tudományos műhelyét lehet választani, ha az adott intézmény fogadja a kutatót.

— A városon belül milyen kooperációk lehetségesek?

— Ez a pályázati rendszer természetesen a városon belül is érvényes. Itt az intézmények közötti megállapodás szerint is sor kerülhet az együttműködésre. Ennek egyetlen hátránya van: az illető kutatónak magának kell intéznie az ügyeket, s mivel — úgy érezzük — az egyes intézmények közötti kapcsolat felvételének a lehetősége nemegyszer túladministrált, nehézségek adódhatnak.

A SZOTE-nak 1978 óta érvényben levő tudományos együttműködési szerződése van az SZBK-val. Az szerződés az egyetemen belüli hivatalos és bejelentett kutatási témák, a nagy értékű műszerek, s az esetleges szabad kapacitások jegyzékének kölcsönös kicserélését rögzíti. Ez egyszerű lehetőség, de van egy jelentős hibája: az intézetvezetőkhez beérkező információk terítése ritkán történik meg. Így az ember

nem tudhatja, milyen konkrét kutatásokat végeznek a másik intézményben, s ez természetesen megnehezíti a kooperációt.

— Van-e hasonló szerződése az egyetemnek más intézménnyel is?

— Nincs. De a kooperációnak lenne egy másik, nem kevésbé hasznosítható területe: a szegedi iparvállalatokkal való kapcsolatfelvétel. Ez a lehetőség egyáltalán nincs kihasználva, s itt, úgy érezzük, az egyetem tehetne valamit. Ez a kapcsolatfelvétel a jövő kényszere is, mert a tudományos munkára szánt központi támogatás egyre kevesebb.

— Minden más intézménnyel kapcsolatban — veszi át a szót Bodor Tibor —, saját magára van utalva az ember. Ezen a helyzeten minden bizonnyal segítene, ha az érintett intézmények vezetői leülnek, és megbeszélnek a további együttműködés lehetőségeit.

— Az április 12-i egyenapos, már említett konferencia hogyan sikerült? — kérdezem tőle.

— Célunk az volt, hogy a fiatal kutatók megismerjék egymást, tudomást szerezzenek arról, hogy pályatársaik mivel foglalkoznak. Nem utolsósorban a személyes kapcsolat felvételén volt a hangsúly, de egyúttal előadási lehetőséget is szeretnénk volna biztosítani a fiataloknak.

Az állami vezetés részéről pozitív volt a tanácskozás visszhangja, a fiatalok részéről mindössze az a kifogás hangzott el, hogy talán túlságosan sok volt az előadás, és a párhuzamosan dolgozó szekciók munkájában nem vehettek részt. A konferencia megrendezését a jövőben is tervezzük. Legfontosabb tapasztalatunkat — nagyobb tömegbázist kell biztosítani — mindenképpen hasznosítani szeretnénk.

Sajnos — összegzi beszélgetésünket Mojzes László —, amiről az intézményvezetők tudnak, annak csak töredéke jut el hozzánk. Ez baj, és ezen mindenképpen változtatni kell.

Beszélgetésünket követően felkerestem dr. Guba Ferenc tanszékvezető egyetemi tanárt, a SZOTE tudományos rektorhelyettesét, aki a következőkkel egészítette ki a két fiatal orvost:

— A belföldi tanulmányutak rendszere a kötelező továbbképzés mellett biztosítja a lehetőséget a fiatalok tudományos munkájához, a

hangsúly itt a kutatói jellemző kutatásokat végeznek a másik intézményben, s ez természetesen megnehezíti a kooperációt.

— En azt hiszem, a kooperációnak igazából semmiféle adminisztrációs gátja nincs. Akik érdekeltek benne, csinálják. Egyébként sokkal inkább arról van szó, hogy a legtöbb munkahelynek előre elfogadott kutatási terve van, amelynek feszített végrehajtása kötelező, hiszen ez az adott munkahely anyagi érdeke. Tehát ha egy kutató olyan témával jelentkezik, amely nem fér az előre kialakított elképzelésbe, valóban nehézségek adódhatnak. Itt nyilvánvalóan kapacitásbeli gondokról van szó.

— Ami a további lehetőségeket illeti: úgy gondolom, hogy a rokon tématerületeken belül kellene a kooperációt létrehozni. Igaz, ehhez valóban több és pontosabb információra van szükség! Ebben a vonatkozásban van tennivalója az egyetem vezetésének, de az ifjúságnak is. Nekik is érdeklődni kellene.

A kooperáció elősegítése érdekében megpróbáltunk úgynevezett témablokkokat létrehozni. Ez a csoportosítás az egymáshoz közel álló témák koordinálását irányozta elő, tájékoztató jelleggel. Ezt a tendenciát minden bizonnyal erősíteni lehetne, s talán nagyobb érdeklődést kellene biztosítani. Kétségtelenül segítségünkre lenne, ha bizonyos pályázati kiírások is ebbe az irányba mutatnának az országos érdeklődő tudományos kutatások vonatkozásában.

Nem vagyunk a szerződéskötések feltétlen hívei. Vigyázni kell a formalitásokkal. Szerencsés esetben a témák jobb és kölcsönös megismerése után kötni a szerződéseket. Azért itt van bizonyos mozgolódás. Az intézmények és kutatóhelyek kezdeményezték például egy regionális műszernark létrehozását. Ez a kétségtelenül járható út. Az elsődleges tendencia azonban feltétlenül az információk pontosabb közvetítése kell, hogy legyen, meglévő lehetőségeket kell kihasználnunk.

(A tudományos műhelyek együttműködésének további lehetőségeiről lapunk következő számában adunk ismertetőt amikor a JATE és a Tanárképző Főiskola fiatal kutatóinak kooperációs tanácskozásáról számolunk be.)

BELÁNYI GYÖRGY

Kétszáz éve született...

Kőrösi Csoma Sándor alakja a magyar irodalomban

Magyarországon a XIX. század hajnalán jutott el a nemzetné váláshoz. Leccsendesedett a háborúk zaja, a Napoleont legyőző Ferenc császár és Metternich Kelemen herceg rendezte Szent-Szövetség dermedt téli álmot jelentett a hazafias érzéseknek, a politikának, a tudománynak. A politikailag gúzbakötött magyar nemzet számára egyetlen lehetőség maradt, nívítva, ez a nyelvújítás, az irodalom volt. Jelszóvá vált, igazság lett a „nyelvben él a nemzet”. Megindult a nyelvújítási mozgalom.

Keresték a választ a gyötrő kérdésekre: Mik vagyunk? Van-e rokonságunk? Az ekkor még szervezeti keretét is nélkülöző magyar tudományos élet a mai kifejezéssel finnugor és hún-magyar, vagyis török nép rokonság híveinek vitájától volt hangos. Tudományos elemzés persze nem volt még, több volt a délibábos számagyarázat, a felületes nyelvészeti tanulmány, mint a szívós kutatómunkával feltárt valódi ismeret. Az őshazát akarták felkutatni egy modern Julianus barát akaratával...

Kőrösi Csoma Sándor alakja a magyar tudomány számára örök példa. Halála után már a 19. században sorra hagyták el a nyomdát a róla szóló emlékezések, beszédek. Mindenkit megragadott az a heroizmus, amellyel ez a nagyszerű ember a tudást szolgált. Valóban „él minden jobb magyar lelkében” — ahogy Széchenyi mondta. Nézzük meg, hogyan él?

Nem céloz Toldi Ferenc, vagy Eötvös József a múlt században megjelenő írását elemezni, vagy idézni Lóczy Lajos és mások szavait. Ezek a szó nemes értelmében vett publicisztikát jelentik, mint Szilárdy Ferenc kitűnő Kőrösi életrajza századunk hetvenes éveiben. Szerény céloz mindössze annyit, hogy a szépirodalmi műben nyomor kövessem a „szegény árva magyar” alakját. Pár szó kívánczik ide az ábrázolás rendkívüli nehézségeiről. A 19. században a Nyugat számára Magyarország „Europa Tibetje” volt, az alig ismert rokontalan nemzet nehezen megtanulható nyelvvel, elbizonytalannodott, önértéket vesztett néppel; épp olyan titokzatos, zárt világ, mint az igazi, a Himalája lejtőin.

Ázsiát a múlt századig alig ismerték, a földrাজi tudás gyermekcipőben járt. Angolok, oroszok hatalmi harcában vergődő mohamedán vallási háborútól tépett, elzárt világ volt, a hódítók miatt megkövesedett idegengyűlölettel. Még művelt emberek előtt is zűrzavaros kavalkádia volt a népek, országoknak, vallásoknak. Az orientálisták maroknyi csoportja tudott perzsául, ismerte a törököt, vagy a szanszkritot; a tibetiről pedig semmit sem tudtak!

Mindaz az irodalmi szülés kínját csak fokozza, Kőrösi Csoma alakja a legisztáiban a versekben él; más irodalmi műfajban sajnos nem mindig sikerül élővé varázsolni.

Egy különleges irodalmi vonatkozást is meg kell említeni Tibettel kapcsolatban. Gárdonyi sokáig megfelfedhetetlennek hitt titkosírását nevezte „Tibetan grammar”-nak (tibeti nyelvtannak), célozva a rejtélyességre, a megfelfedhetetlenül nehéz nyelvre...

Juhász Gyula 1923-ban finom érzékenységgel írott versében a tudomány hőstét érzi közel a szívéhez, aki „vérei nyomát” kutatva ment a múltba, egyre messzebb a térben és időben. A költő hangja egyre komorabb lesz, ahogy a meghasznolt, öregedő tudósról ír. Ahogy szaporodnak barna hajában az ősz szálak, úgy szaporodnak arcán a gond redői és szívében a kétségek. Kiábrándult, meglesekedett, lemondással számolja az elmúlt időt. A régi hazát elvesztette, az újat nem találta meg... fásultan várja a halált. Juhász Gyula önmagát is beírja a nagy magyar portréjába: „Az őshazát nem lelte és az újat / Nem látta többé nincs már vigaszt. / Óra magyar, örök magyar ki tudja, / Nem egy hazánk van-e: örök haza?”

A zarándokot állítja elének Áprily Lajos. Portrét rajzol, az örökké szülőföldje után sóvárgó, honvágytól gyötört lelkét is belesírja a Kőrösi Csomáról szóló énekebe. A látatás költői erejével idézi fel a könnyű bottal a világba induló vándort, aki egy vallásos rajongó, egy erős lelkű szerzetes kitartásával vág neki az ismeretlen szellemi Himalájának is: „S még mindig ment és óriásra nőtt: / égő zarándok, vakmerő apostól. / Mig elnyelte a magasság s a esend: / Himalája, a roppant kőkolostor.” A céljáról lemondott, honvágytól láztól gyötört beteg nem tud már válaszolni a „visszahívó föld” zenéjére. Ott pusztul el ezer kilométerekre hazájától, a már örökké távoli szülőföldjétől. A zarándoknak megadatik hitük célját elérni, a tudás nagy vándorától ezt megtagadta a végzet. Tragédiája, az őseit hiába kereső, rokontalan magára maradt nemzet balsorsa: „Késő dicsőség szent révületét, / s a mámortalan, tompa szót: Hiába... / Az

óriást, aki lobogva hullt / a felséges magyar tragédiába.”

A prózára rátérve a magyar ifjúság elé példákat, eszményképeket állított Benedek Elek. Az emberek legszébb erényeit, a hűséget, az önfeláldozást, az akaratot nagy magyarok életén át mutatja Zágoni Mikes Kelemenről Széchenyi Istvánig.

A szándék dicséretes, de Kőrösi portréjában a megvalósítás nem éri el a nemes cél kívánta szintet. Elek apó a portréhoz idegen ceruzát használt. Néhány vonás az ő keze munkája, a többi válogatás tudósok útleírásaiból, leveleiből, idézetek gyűjteménye. Dicsérni sem meri Csomát, nehogy elfogultsággal vádolják, mégis jogos hazafias büszkeség csendül ki írásaiból: „Egy rendkívüli ember képét állítja elének ez a levél, s mi büszke meglepődéssel gondolunk arra, hogy ezt a rendkívüli embert a magyar föld adta a világnak.”

Laczkó Géza műve Szegeden jelent meg 1942-ben. A könyv a földrajzi tudnivalók sallangjától mentes, egyéni stílusú, rövid, de mély élményeket mutató Kőrösi Csoma képet ad. Inkább esszé ez, mint regény! Azzal indul, hogy Japánban buddhista szentté avatták Szkanter béget. Végig szemléletes, helyenként csillogóan szellemes mű, rövid, tömör visszajelentést ad egy páratlan életéről. Portréja megragadó és találó: „Csoma is csak ezt ismerte: a munkát. Egy célért. Ahogy ezt a szikla-sztragatot sem díszíti virág, ahol nagy műve megalkotásán később évekig lakott. Fenséges táj, de rideg vidék. Rideg lélek, de fenséges szellem.” Laczkó az önfeláldozás, az emberfeletti akaraterő hőstét látja regénye hőisében, a tudomány mártírját, a fantasztikus feladathoz hozzáadó, óriás lelket.

Azt is megfigyelte, hogy igazi tudomány csak a tudás vére élete árán születik — másképpen nem! Remete és szerzetesi lélek, a nyelvtudomány remeteje volt a tudós láma, aki férfikorát, egész életét adta a távoli Tibetért...

Amikor regényt ír, akkor sem tudja megtagadni a földrajztudóst Cholnoky Jenő. Az alapos, részletező önéletrajz mellett egy Ázsia-enciklopédia is ott szerénykedik műveiben. Minden várost leirt a történelmével együtt. Sőt Tibetnek és Kinának külön fejezetet szentel. A szerző, a „Kőrösi Csoma Sándor” írja, akárcsak később Batkay Ervin, beírta a nagy példaképe nyomában Ázsiát, könyvében számtalan térkép segít eligazodni Tibet bonyolult földrajzában, a fényképek Nagyenvedtől Dardzsilingig sokban gazdagítják a leírást. Az életrajzi elemek az elődökhöz hasonlóan, de az életút szinte elviszik a földrajzi adatok tengerében; a jószándékú, de itt öncélúvá vált szakírók között, Cholnoky teljesen arányt tévesztett, — a földrajzi leírása a költészet, az irodalom felé lendülő szárnyat: „Csoaditatos emberről szól ez a könyv. A szentek lemondó igénytelensége és fanatikus lelkisültsége egyesül benne, s olyan kényes lelkiismeretesség és szerénység, amelynek nem találjuk párját a tudomány történelmében.” Ő nem kudarcnak tartja Tibetet, hanem csak közbülső állomásnak, lehetőségnek a nagy cél elérésére: „Megtanulja a tibeti nyelvet és megismeri a buddhizmus szent könyveit annyira, hogy azzal, mint tibeti zarándok és tudós, akadálytalanul eljuthasson Lhaszába. Tibet fővárosába, s onnan minden akadály nélkül Kelet-Turkesztánba, az új gurok fölkeresésére.”

Batkay Ervin tett a legtöbbet Kőrösi Csoma Sándor életműve megismeréséért. 1928-ban beírta Csoma nyomában Tibetet, újtjáról leírta, tudományos közleményeket írt. „A messzeségek vándora” ifjúsági regény. Kabuból indítja Csoma Sándort újtjára — innen tekint végig az életén. Batkay Csoma idegeniségét ragadja meg: magányosan idegen volt a kollégiumban fantasztikus céljával, idegen maradt a mohamedánok között, mert úgy élt mint a tibeti lámák...

Célját senki sem értette meg a jóindulatú angolok sem értették az őskö kutatókat, végül az ottani magyarok számára lett idegen lámává az „angollá” lett erdélyi... Mégis követésnek méltónak tartja Batkay Kőrösi Csoma magatartását. „A valóságért, az igaz tényért feláldozta álmát. Kitartásával, hősi elszántságával, önfeláldozó kötelességteljesítésével olyan példát adott, amelyet érdemes követni.”

A bicentenárium alkalmából számos megemlékezés néhány monográfia jelenik meg, de még mindig hiányzik az az életrajz, amely méltó irodalmi rangon, kellő arnyaltsággal, a nagy tudós jellemének és szellemének sokoldalúságát arányvesztés nélkül képes lenne ábrázolni.

ROZSNYAI JENŐ

KÖZÖSEN

A József Attila kollégium alagsorában társadalmi munkában a kollégium lakói, szakmunkások segítségével, ping-pong termet alakítottak ki, miután egy elhasználatott kazánt kicserélték. Benyhe János főlvele a szorgos munkát örökölte meg.